

Дарко Танаскович

НЕО- Турция
се връща
на Балканите

ОСМАНИЗМЪТ

Превод от сръбски
Марко Марков

Редактор
Румяна Бояджиева

Съдържание

КЪМ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВАТА НА ТРЕТОТО ХИЛЯДОЛЕТИЕ	7
ПОНЯТИЙНО ОПРЕДЕЛЕНИЕ И ГЛАВНИ ХАРАКТЕРИСТИКИ НА НЕООСМАНИЗМА.....	11
ЕТАПИ В РАЗВИТИЕТО НА НЕООСМАНИСТКИЯ ПРОЕКТ.....	27
ГЕОПОЛИТИКА НА „СТРАТЕГИЧЕСКА ДЪЛБОЧИНА“	46
ГЛОБАЛНИ КООРДИНАТИ НА НЕООСМАНИЗМА.....	63
ТУРЦИЯ и САЩ.....	63
ТУРЦИЯ и РУСИЯ.....	73
ТУРЦИЯ и КИТАЙ.....	82
ТУРЦИЯ и ЕВРОПЕЙСКИЯТ СЪЮЗ	84
РЕГИОНАЛНИ АСПЕКТИ НА НЕООСМАНИЗМА.....	92
КАВКАЗ.....	92
БЛИЗКИЯТ ИЗТОК.....	95
БАЛКАНИТЕ.....	112
ЗАКЛЮЧЕНИЕ	139

КЪМ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВОТА НА ТРЕТОТО ХИЛЯДОЛЕТИЕ

Съвременниците никога не могат изцяло да осъзнаят историческото значение на времето, в което живеят. И по-добре! Още повече, ако им е съдено да живеят във време разделно, време на големи превратности и смяна на цели епохи. Тогава човек всекидневно, в движение, се сблъсква със знаците на епохална промяна, преодолява ги в своето житие-битие и постепенно привиква към условия и отношения, които съвсем доскоро са му се стрували немислими. Едва в един далечен бъдещ ден някои още неродени историци ще оценят времето, през което е преминал животът му и което донякъде сам е създавал, като преломно за човечеството. И все пак, съвременниците могат – дори е техен човешки дълг – да опитат навреме, а и предварително, да вникнат в същината на събитията и смисъла на процесите, да уловят посоките им на движение, макар да могат твърде ограничено да ги управляват, да усетят духа на времето и да опознаят бурния свят, който ги заобикаля и не им дава покой. Човек или народ, който се примири с ограничеността на собствените си познавателни и творчески възможности, а тази ограниченост всъщност е съвсем реална, и се остави да го влачи течението, ще доживее да го управляват други – онези, които са се постарали да разчупят рамката на тази ограниченост и да повлияят на хода на събитията и промените. Само ако се съобразиш с духа на времето и променливото съотношение на силите в света, ако

имаш ясни идеи и поставени цели, е възможно да влезеш в диалог с епохата и в някаква степен да защитиш собствените си значими и трайни интереси, от обект на историята да станеш един от нейните субекти, като зачиташ обосноващите доводи на всички останали участници в тази голяма, непрестанна игра. При това е важно да се вслушваш в многократно проверените поуки, а не да се втрещваш маниакално назад, защото, както е казал Иво Андрич, „миналото е онова, което не отминава“. Онези, които си повярват, че историята започва от тях, ще тълкуват съвремението и ще предвиждат бъдещето дълбоко погрешно. Неотдавнашните пророци на края на историята вече са убедително опровергани, а с това и всички възможни илюзии за някакво ново начало. Важно е да умееш да припознаеш приемствеността при липса на приемственост, а в приемствеността – липсата на приемственост.

Краят на второто и началото на третото хилядолетие представят света с бурни и ускорени промени. След края на Студената война, падането на Берлинската стена и разпадането на социалистическите федерации смелост набира планетарният триумфализъм на ориентирания изключително към печалби (нео)либерален модел на глобализация с проектирана еднополюсност в съотношението на силите и влиянието в международен план. Много бързо обаче става ясно, че логиката на световния ред, както винаги в миналото, опира до свеждането само до една истина и само до една сила. През сътресения и разрухи – от политически, енергийни, екологически, демографски и финансови – човечеството потъва във всеобща обществена и морална криза с изключителни размери. От тази кризисна динамика се заражда и все по-видимо се оформя многополюсен свят с нови средища на стопанска и политическа власт и предизвестия за

нови конфигурации на съперничество и съюзничество в международните отношения както в глобален план, така и в по-широки или по-тесни регионални рамки. Като загубва постепенно изначалния си смисъл и цел, Г-8 става Г-15, после Г-20... Нищо съществено вече не може да се решава без Русия, Китай, но и без Бразилия, Индия... Тезата на Хънтингтън за „сблъсъка на цивилизациите“, която полезно напомня за малко позабравения цивилизационен аспект на устройството на нашия универсум като абсолютизирано и идеологизирано обяснение на механиката на международните отношения в сегашното столетие, не можа да издържи изпита в един свят, несравнимо по-сложен от картата на онтологизираните цивилизационни конструкции. Става ясно, че в по-определени форми всъщност е изразено само християнско-ислямското цивилизационно взаимоотношение, което е централната и истинска тема на *Сблъсъкът на цивилизациите*.¹

Пресилена и необоснована се оказва представата, която се стараеха да наложат някои среди за Студената война, че мястото на претърпелия поражение комунизъм като враг номер едно на свободния свят е завзето от радикалния и експанзивен ислям. Безспорно обаче сложният възел на отношенията между (пост)християнския Запад и исляма, който се проявява в света по различни начини и в разнолики, предимно конфликтни форми, е едно от предизвикателствата на третото хилядолетие и затова при всяко разглеждане на съвременното и бъдещето на човечеството трябва да му се отдава необходимото внимание. От проблема, който създават неинтегрираните общности на мюсюлманските заселници

¹ С. Хънтингтън, *Сблъсъкът на цивилизациите*, Обсидиан, София, 1999. – Б.р.

в западните страни, през хроничния арабско-израелски конфликт, бойните действия в отделни невралгични части на ислямския свят, иранската съпротива срещу международния контрол на собствената ядрена програма, чак до ислямския тероризъм, – формите на противопоставяне на исляма срещу неисляма са многобройни и често трудно разпознаваеми. На следващите страници е направен опит да бъде представен и разгледан неоосманизмът като многопластов, глобално и регионално жизненоважен и дългосрочно актуален идеологически и практическо-политически вариант на едно цивилизационно противопоставяне. Потребността и желанието е – в най-общ интерес – това да стане истински диалогично.